

The Wheel of Time®

New Spring

Око Світу

Велике полювання

Відроджений Дракон

Тінь, що сходить

Вогні небес

Повелитель Хаосу

Корона Мечів

Шлях кинджалів

Winter's Heart

Crossroads of Twilight

Knife of Dreams

The Gathering Storm

Towers of Midnight

A Memory of Light

РОБЕРТ
ДЖОРДАН

КОЛЕСО ЧАСУ

ЦІЛЯХ
КИНДЖАЛІВ

8
КНИГА

ПРОЛОГ

ОМАНЛИВА ЗОВНІШНІСТЬ

Етениелле бачила гори, нижчі за ці, хибно названі Чорні пагорби, величезні кривобокі купи наполовину похованих валунів, померезаних крутими звивистими проходами. Гірський козел запіхався б, долаючи їх безлік. Ви можете блукати три доби посохлими в'ялими лісами і буротравними лугами, не уздрівши жодної ознаки людської присутності, а тоді за пів дня проминути сім чи вісім крихітних поселень, відірваних від усього світу. Чорні пагорби, розміщені поодаль від торгових шляхів, завжди були суворими до фермерів, а тепер і поготів. Охлялий леопард, що мав би сховатися, забачивши людей, спостерігав із крутого схилу не більш ніж за сорок кроків від них, коли вона минала його зі своїм озброєним супроводом. Західніше зграя падальників терпляче кружляла, немовби знаменуючи щось. Криваво-червоне сонце не затуляла жодна хмара, хоч ті й пливли, поодинокі, небом. Гарячий вітер здіймав стіни піску.

Етениелле їхала безтурботно й неспішно, а за нею назирці — п'ятдесят її найкращих людей. На відміну від її напівлегендарного предка Сураси, у неї не було ілюзій, що погода потуратиме її бажанням лиш тому, що вона владарює на Хмарному троні, а що стосується поквапу... У їхніх ретельно зашифрованих і захищених листах домовлено про похід, що давав змогу кожному мандрувати непомітно. Нелегке завдання. Дехто вважав, що неможливе.

Жінка насупилася, міркуючи, як їй пощастило заїхати так далеко і нікого не вбити, а ще уникати тих дрібних, як слід мух, селищ, хоч це й додало кілька днів до подорожі. Кілька *стеддінлів* не були проблемою — огіри зазвичай майже не зважали на те, що відбувається в людей, а останнім часом і поготів, — але ці селища... Вони надто малі, щоб там водилися очі-й-вуха

Білої Вежі чи цього юнака, що проголосив себе Відродженим Драконом — можливо, він ним і був; вона не могла вирішити, що гірше, — надто малі, втім, рано чи пізно через них проїдуть торговці. Торговці приносили стільки пліток, скільки товарів, вони розмовляли з людьми, які розмовляли з іншими людьми, і поговорі плинув, немовби розгалужена річка, крізь Чорні пагорби і за межі цих країв. Один-єдиний непримітний пастух кількома словами міг розпалити сигнальне полум'я за п'ятсот ліг. Таке полум'я, що поглинає ліси й поля. І міста. Народи.

— Я зробила правильний вибір, Серайлло? — зла на себе, Етеніелле насупилась. Вона вже не була юнкою, та ті кілька сивих волосків, що виднілися на голові, не робили її достатньо старою, щоб бездумно плескати язиком. Рішення було прийнято. Та все ж вона думала про це. Бачить Світло, вона не була така байдужа, як би їй того хотілося.

Перша радниця Етеніелле підвела свою сіру кобилу ближче до лискучого чорного мерина королеви. Могло здатися, що леді Серайлла зі спокійним круглим обличчям та темними замисленими очима — селянка, що випадково опинилася в сукні для їзди знатної дами, та її розум, схований за цим простим масним обличчям, був гострий, як у всіх Айз Седай.

— Інші рішення просто тягли б за собою інші ризики, не легші, — м'яко промовила вона. Оглядна, а втім граційна, в сідлі — як і в танці — Серайлла завжди була м'якою. Не слейною чи улесливою, а цілковито незворушною. — Якою б не була правда, ваша високосте, Біла Вежа здається розбитою й паралізованою. Ви могли б просто сидіти й стежити за Гнилоліссям, поки світ у вас за спиною розвалюється. Та ви інша.

Проста потреба діяти. Чи лише це привело її сюди? Що ж, якщо Біла Вежа не могла чи не хотіла зробити, що потрібно, то має хтось інший. Який сенс стерегти Гнилолісся, якщо світ за твоєю спиною розвалюється?

Етеніелле глянула на худорлявого вершника поруч, сиві волосини на його скронях додавали йому пихи, а на його руці викрашався меч Кірукан в оздоблених піхвах. Попри таку назву, кажуть, ним володіла легендарна воїнка королева Арамаелле. Меч був стародавнім, подекували, що він викуваний Силою. Дворучне руків'я було спрямоване в її бік, як того й вимагав звичай, утім вона й думки не мала використовувати меч, наче якась запальна салдейка. Королева має думати, вести і командувати, що не було б під силу нікому, хто б намагався робити те, що будь-який солдат в її армії міг зробити краще.

— А ти, Мечнику? — промовила вона. — Чи маєш ти якісь сумніви в цю пізню пору?

Лорд Балдгер розвернувся в оздобленому золотом сідлі, щоб озирнутися на знамена в руках вершників, сховані у футляри з тиснутої шкіри й оксамиту.

— Мені не подобається приховувати, хто я, ваша високосте, — метушливо кинув він і випрямився. — Усі скоро дізнаються, хто ми і що зробили. Чи намагалися зробити. Ми загинемо чи потрапимо в історію, або і те, і те, то хай знають, які імена вписувати.

Балдгер був гострий на язик і напоказ переймався більше музикою і своїм убранням, аніж чимось іншим — його синій каптан чудового крою був уже третім за сьогодні — але, як і у випадку з Серайллою, зовнішність оманлива. Обов'язки Мечника Хмарного трону були значно важчими за цей меч у прикрашених коштовностями піхвах. З тих пір, як помер її чоловік двадцять років тому, Балдгер командував для неї арміями Кандору в полях, і більшість її солдатів рушила б із ним у Шайол Гул. Його не вважали одним із великих командирів, та він знав, коли треба битися, а коли ні, а також — як перемагати.

— Місце зустрічі вже попереду, — раптом сказала Серайлла якраз тоді, коли Етеніелле помітила розвідника, якого Балдгер послав уперед, хитрого чолов'ягу на ім'я Ломас з гребенем у формі лисячої голови на шоломі, він з'явився на вершині переходу попереду. Нахиливши списа, чоловік подав жест, що означав «місце зібрання в полі зору».

Балдгер розвернув свого огрядного мерина і проревів до конвою зупинитися — коли хотів, він міг ревіти — тоді пришпорив гнідого, щоб наздогнати її та Серайллу. Це мала бути зустріч між давніми союзниками, та коли вони проїжджали повз Ломаса, Балдгер віддав короткий наказ худорлявому чоловіку, аби той «спостерігав і передавав»; якщо щось піде не так, Ломас застереже конвой, щоб той вивів їхню королеву.

Етеніелле ледь чутно зітхнула, коли Серайлла кивнула, схвалюючи команду. Хай і давні союзники, та ці часи породили стільки підозр, як мух на гної. Їхні справи розкопирсали купу, і мухи заметушилися. Надто багато правителів півночі загинули чи зникли за минулий рік, тож корона почала їй тиснути. Надто багато держав зруйнували вщент, так ніби їх знесли армії траллоків. Ким би він не був, цей аль'Тор має багато за що відповісти. Дуже багато.

За Ломасом перевал переходив у мілку впадину, надто малу, щоб називатися долиною, з поодинокими деревами, які не можна було назвати лісом. Груболіст, блакитна ялиця і триголкова сосна разом з кількома дубами створювали трохи зелені, інші дерева мали сухе листя, а то й узагалі були безлигими. Однак на півдні було те, що робило це місце хорошим для зустрічей. Стрункий шпиль, ніби колона із сьайливого золотого мережива, що похилилася, частково тонучи в голому пагорбі, височів на добрячих сімдесят метрів над верхів'ям дерев. Усі діти Чорних пагорбів, які були достатньо кмітливими, аби втекти від пильного ока наглядальників, знали про нього, але навколо на відстані чотирьох днів їзди не було ані жодного селища,

ані того, хто наблизився до цього місця хоч на десять миль. Подейкували, що ті, хто торкався шпиля, ставали божевільними, ходили, мов мертві, або й узагалі помирили.

Етеніелле не вірила в такі байки, однак її тіло затремтіло. Ніан говорила, що шпиль був уламком із Епохи Легенд і не ніс загрози. На щастя, Айз Седай не мала причин згадувати ту розмову багато років тому. Шкода, що мертві тут не оживають. У легенді сказано, що Кірукан власноруч обезголовила Лжедракона і народила двох синів від іншого чоловіка, що міг направляти. А можливо, від того самого. Мабуть, вона знала, як досягти своїх цілей і вижити.

Як і очікувалось, перша пара тих, кого Етеніелле мала зустріти, уже чекала, кожен з двома компаньйонами. Видовжене обличчя Пайтара Начімана було значно більш зморшкувате, аніж у дивовижно красивого старшого чоловіка, яким вона захоплювалася ще в дитинстві, а його рідке волосся було здебільшого сиве. На щастя, він не піддався арафельській моді на косички і коротко підстриг волосся. У сідлі сидів прямо, йому не потрібні були підплічники під його вишитий зелений шовковий каптан, і вона знала: він досі міг володіти мечем, що звисав на його поясі, вправно й енергійно. Еасар Тогіта з квадратним обличчям і вибритою головою — за винятком світлого чуба, — вбраний у простий каптан кольору потемнілої бронзи, був на голову нижчий за короля Арафелу і худший, втім, поруч із ним Пайтар здавався слабким. Еасар із Шайнару не супився, — тінь смутку завжди вкривала його очі, — але здавалося, що він був викуваний з того ж металу, що й довгий меч на його спині. Вона довіряла обом чоловікам і сподівалася, що родинні зв'язки укріплять цю довіру. Шлюбні узи завжди об'єднували Порубіжні землі, як і війна проти Гнилолісся, і у неї була донька, що вийшла заміж за третього сина Еасара, і син, що одружився з улюбленою онукою Пайтара, а також брат і дві сестри були пошлюблені в їхніх Домах.

Їхні супутники були такими ж різними, як і їхні королі. Як завжди, Ішігарі Терасян мав такий вигляд, ніби тільки отямився після гучної п'янки. Вона ще ніколи не бачила такого товстуна у сідлі, його чудовий червоний каптан був пом'яттий, погляд затуманений, а щоки неголені. Зовсім іншим був Кіріл Шіанрі, високий і стрункий, і майже такий же елегантний, як Балдгер, попри пилюку й піт на обличчі, зі срібними дзвіночками на халях, рукавичках, а також вплетеними в коси; на його обличчі проглядало невдоволення, що не зникало, як і звичка холодно дивитися поверх свого шнобеля на всіх, окрім Пайтара. Шіанрі завжди був дурнем — арафельські королі рідко слухали своїх радників, натомість покладалися на королев, — та він був ціннішим, аніж могло здаватися на перший погляд. Агельмар Джегад міг бути збільшеною версією Еасара: звичайний, просто вбраний

чоловік з металу й каменю, з більшою кількістю зброї, аніж мав Балдгер, раптова смерть, що чекала свого часу; Алесун Чулін ж була такою стрункою, як Серайлла огрядною, такою красивою, як Серайлла непримітною, такою палкою, як Серайлла спокійною. Здавалося, Алесун народилася у вишуканому блакитному шовку. Втім, недооцінювати Серайллу тільки через зовнішність було помилкою.

— Хай мир і Світло будуть ласкаві до вас, Етеніелле з Кандору, — хрипло промовив Еасар, коли Етеніелле наблизилася до нього, і водночас із ним Пайтар мовив:

— Хай буде з вами Світло, Етеніелле з Кандору. — Пайтар досі мав тембр, від якого жіночі серця билися швидше. І дружину, яка знала, що він її з голови до п'ят; Етеніелле сумнівалася, що Менукі колись ревнувала його чи хоча б мала на те причину.

Вона коротко відповіла на привітання, завершивши прямим: «Сподіваюся, вас ніхто не бачив».

Еасар пирхнув, спершись на луку, і насуплено глянув на неї. Суворий чоловік, хоч уже одинадцять років тужить за своєю дружиною. Він писав вірші для неї. В середині завжди ховається більше.

— Якби нас помітили, Етеніелле, — пробурмотів він, — то ми могли б уже повертатися.

— Ви вже говорите про повернення? — у тоні й посмику віжок з китицями Шіанрі вдалося поєднати зневагу з достатньою ввічливістю, аби це не здалося викликом. Утім Агельмар холодно оглянув його, трохи змістившись у сідлі, чоловік пригадував, де лежала уся його зброя. Давні союзники в багатьох битвах уздовж Гнилолісся, але нові підозри підточували довіру.

Алесун змусила затанцювати свого коня, сіру кобилу завбільшки з бойову. Її тонкі білі пасма в довгому темному волоссі на мить здалися нашоломником, а її погляд змушував швидко забути, що шайнарки не тренувалися зі зброєю і не билися на дуелях. Вона була просто *шатаян* королівської господи, утім, якщо хтось думав, що вплив *шатаян* обмежується кухарями та прислугою, то робив смертельну помилку.

— Нерозсудливість — це не сміливість, лорде Шіанрі. Ми покинули Гнилолісся майже беззахисні, і якщо зазнаємо невдачі, деякі голови опиняться на палях. А може, й усі. Біла Вежа подбає про це, якщо не цей аль'Тор.

— Гнилолісся, здається, стихло, — пробурмотів Терасян, шурхочучи вусами, коли потер м'ясисте підборіддя. — Ще не пам'ятаю такого тихого.

— Тінь ніколи не спить, — тихо промовив Джагад, і Терасян кивнув, так ніби це також варто взяти до уваги. Агельмар був найкращим полководцем із усіх присутніх, одним із найкращих загалом, але й Терасян стояв по праву руку Пайтара не тому, що був добрим товаришем по чарці.

— Я залишила надійну охорону для Гнилолісся, навіть якщо знову спаляхнуть Траллоцькі війни, — твердо промовила Етеніелле. — Сподіваюся, ви зробили те саме. Втім, це не має значення. Чи справді хтось вірить, що ми можемо повернутися тепер? — Вона промовила своє питання сухо, не очікуючи на відповідь, та все ж отримала одну.

— Повернутися? — пролунав позаду високий жіночий голос. Тенобія із Салдеї прискакала до натовпу, зупинивши свого білого мерина, який ефектно піднявся на диби. Широкі смуги перлин спускалися темно-сірими рукавами її обтислого їздового вбрання, а червоно-золота вишивка густо закручувалася, підкреслюючи її тонку талію і округлість грудей. Вища за пересічну жінку, Тенобія все ж була привабливою, якщо не красивою, попри надто масивний ніс. Так здавалося через великі розкосі очі глибокого синього кольору, а ще впевненість, яка ледь не променилася крізь неї. Як і очікувалось, королеву Салдеї супроводжував лише Келян Рамсін, один із її численних дядьків, сивий і пошрамований чоловік з орлиним обличчям і густими вусами, що огиналися навколо рота. Тенобія Казаді терпіла поради воїнів, і лише їх.

— Я не повернуся, — продовжила вона люто, — хай що ви зробите. Я відправила свого *любого* дядька Даврама принести мені голову Лжедракона Мазрима Таїма, і тепер вони *обоє* ідуть слідом за цим аль'Тором, якщо вірити хоча б половині того, що я чую. У мене за спиною майже п'ятдесят тисяч чоловіків, і хай що ви вирішите, я не повернуся, допоки мій дядько і аль'Тор добре не втямлять, хто править Салдеєю.

Етеніелле Perezирнула із Серайллою та Балдгером, а Пайтар та Еасар почали переконувати Тенобію, що вони також не відступлять. Серайлла злегка кивнула головою і знизала плечима. Балдгер закотив очі. Етеніелле точно не сподівалася, що Тенобія залишиться осторонь, однак дівчина, очевидно, ще завдасть клопоту.

Салдейці були дивним народом, Етеніелле часто дивувалася, як її сестрі Ейноні пощастило так вдало вийти заміж за іншого дядька Тенобії — утім у Тенобії усі ці дивацтва доходили до крайнощів. Ви очікуєте видовища від будь-якого салдейця, але Тенобія отримувала задоволення, шокуючи доманців і затьмарюючи алтарців. Салдейська вдача й справді була легендарною; у Тенобії ж вона була немов лісова пожежа при сильному вітрі, але ніхто не знав, звідки взялася іскра. Етеніелле навіть думати не хотіла, як важко змусити жінку послухати когось, якщо та цього не хоче; тільки Даврам Башир колись міг зробити це. І тоді постало питання заміжжя.

Тенобія була все ще молода, хоча вже дещо переросла вік для заміжжя — шлюб був обов'язком усіх членів прямиачого Дому, особливо правителя; потрібно було створювати союзи, забезпечити спадкоємця — утім Етеніелле ніколи не уявляла дівчину поруч з котримсь зі своїх синів. Вимоги Тенобії

до чоловіка були такими самими, як і все в ній. Він має бути здатен роздerti дюжину мерддраалів умить. Поки грає на арфі і пише поезію. Він повинен перемагати в дискусіях учених, поки галопає вниз по стрімчаку. Або ж підіймається вгору. Звісно, йому доведеться підкорятися їй — усе ж таки вона королева — але іноді Тенобія очікуватиме, що він проігнорує всі її слова і перекине через плече. Дівчина *бажала* саме цього! І хай Світло допоможе йому, якщо він перекине її через плече, коли вона хотітиме стриманості, чи буде стриманим, коли вона хотітиме протилежного. Вона ніколи не говорила про це прямо, однак будь-яка жінка з клепкою в голові, що чула, як та говорить про чоловіків, швидко збере це до купи. Тенобія помре дівочою. А це означає, що її дядько Даврам переможе, якщо вона залишить його в живих після всього, або ж якийсь спадкоємець Даврама.

Раптом одне слово торкнулося вух Етеніелле і змусило її виструнчитися в сідлі. Вона мала б звернути увагу; надто багато було на кону.

— Айз Седай, — випалила вона. — А що Айз Седай?

Окрім Пайтарової, всі їхні радниці з Білої Вежі поїхали, щойно дізналися про проблеми у Вежі, її Ніан та Айслінг Еасара щезли без сліду. Якби Айз Седай хоч краєм вуха почули про їхні плани... Що ж, Айз Седай завжди мали свої плани. Завжди. Їй би не хотілося виявити, що вона засовує руки не в одне осине гніздо, а в два.

Тінь збентеження майнула обличчям Пайтара, і він злегка повів плечима. Це не було чимось незвичним, він, як і Серайлла, не давав себе нічим засмутити.

— Ви навряд чи очікували, що я залишу Коладару, Етеніелле, — заспокоїливо промовив він, — навіть якби я міг приховати від неї всі приготування. — Та вона й не очікувала; його улюблена сестра була Айз Седай, і Кіруна прищепила йому глибоку прив'язаність до Вежі. Етеніелле не очікувала цього, однак сподівалася на це. — Коладара мала відвідувачок, — продовжив він. — Сімох. Узяти їх із собою здавалося розсудливим за цих обставин. На щастя, переконувати не довелося. Аж ніяк.

— Хай Світло спасе наші душі, — видихнула Етеніелле і почула відголосок від Серайлли та Балдгера. — Вісім сестер, Пайтаре? Справді?

Біла Вежа, без сумніву, тепер знала про кожен їхній крок.

— І ще п'ять зі мною, — вставила Тенобія так, ніби говорила про нову пару взуття. — Вони знайшли мене, щойно я покинула Салдею. Випадково, я впевнена; вони були такі ж здивовані, як і я. Коли вони дізналися, що я роблю — досі не розумію звідки, але вони дізналися, — коли вони дізналися, я була впевнена, що вони поквапляться шукати Мемару. — Вона гнівно зиркнула. Елайда дуже помилилася, коли відправила сестру залякати Тенобію. — Натомість, — завершила вона, — Іллейзієн та решта наполягали на секретності більше за мене.

— Хай і так, — стояла на своєму Етеніелле. — Тринадцять сестер. Достатньо, щоб одна з них знайшла, як передати повідомлення. Кілька рядків. Вона може змусити солдата чи служницю. Невже хтось із вас гадає, що здатен зупинити їх?

— Кості кинуто, — промовив Пайтар. Що зроблено, те зроблено. В нотатках Етеніелле арафелці були майже такими самими диваками, як і салдейці.

— Далі на південь, — додав Еасар, — можливо, буде непогано, що з нами тринадцять Айз Седай. — Недомовлене повисло в повітрі серед тиші. Ніхто не хотів говорити це вголос. Це значно відрізнялося від зустрічі з Гнилоліссям.

Тенобія раптом зареготала. Її мерин намагався пританцювувати, та вона втихомирила його.

— Я планую рушити на південь якомога швидше, але запрошую вас повечеряти зі мною в моєму таборі. Ви зможете поговорити з Іллейзіен і її подругами та побачити, чи співпадають наші думки. Можливо, завтра вночі ми зможемо зібратися в таборі Пайтара і запитати подруг його Коладари. — Пропозиція була настільки доречною та необхідною, що всі вмиль погодилися. І тоді Тенобія додала, нібито мимохідь: — Мій дядько Келян мав би за честь, якби ви дозволили йому сісти поруч цієї ночі, Етеніелле. Він захоплюється вами.

Етеніелле глянула на Келяна Рамсіна — чоловік мовчки сидів на коні позаду Тенобії і, здавалося, заледве дихав — вона глянула на нього, і на мить цей сивий орел зсунув каптур з очей. На мить вона побачила те, чого не бачила, відколи помер її Брис, чоловік дивився на неї не як на королеву, а як на жінку. Від шоку в неї перехопило подих. Тенобія переводила погляд то на неї, то на дядька і вдоволено посміхалася кутиками вуст.

Обурення сплахнуло в Етеніелле. Тепер усі наміри стали прозорими, як весняна вода. Ця негідниця вирішила одружити з нею свого дядька? Це дівча гадає..? Раптом лють змінилася печаллю. Сама вона була молодша за Тенобію, коли влаштувала шлюб своєї овдової сестри Назелле. Справа державна, втім Назелле покохала лорда Ісміка попри протести напочатку. Етеніелле сватала інших так довго, що ніколи не думала про те, що її шлюб може також створити дуже міцний зв'язок. Вона знову глянула на Келяна, тепер довше. Його згрубле обличчя виражало цілковиту повагу, втім погляд залишався таким самим. Чоловік, якого вона обере, повинен бути суворим, та вона завжди залишала можливість закохатися для своїх дітей, братів та сестер, і собі також.

— Замість того, щоб витратити час на балаканину, — промовила вона більш схвильовано, ніж того хотіла, — давайте роботи те, заради чого ми тут. — Світло, спопели її душу, вона була дорослою жінкою, а не дівчинкою,

яка щойно вперше зустріла потенційного жениха. — Гаразд? — запитала вона. Цього разу достатньо твердо.

Усі їхні домовленості були закріплені в листах, і всі плани мають підлаштовуватися під зміну обставин та у міру просування на південь. Ця зустріч мала лише одну мету, це проста і давня церемонія Порубіжних земель, яка була проведена лише сім разів за всі роки після Світотрощі. Проста церемонія, яка пов'язала їх сильніше, аніж будь-які слова. Правителі згуртувалися ближче, решта відступили.

Етеніелле зашипіла, черкнувши своїм поясним ножом ліву долоню. Тенобія засміялася, коли порізала свою. Пайтар та Еасар наче просто витягли скабку. Чотири руки потягнулися і, зустрівшись, стислись, кров серця змішалась, капаючи на землю, просочуючись у кам'янистий бруд.

— Разом до смерті, — промовив Еасар, і всі повторили: «Разом до смерті».

Вони були поєднані кров'ю та землею. Тепер потрібно було знайти Ранда аль'Тора. І зробити те, що слід. Чого б це не коштувало.

Переконавшись, що Туранна може сидіти на подушці без чужої допомоги, Верін звелася й залишила згорблену Білу сестру пити воду. Чи принаймні намагатися. Зуби Туранни стукали по срібній чаші, але це не дивно. Вхід у шатро був настільки низьким, що Верін довелося пригнутися, щоб висунути голову. Втома пробурила її спину, коли вона нагнулася. Айз Седай не боялася жінки, що тремтіла позаду неї в грубій чорній вовняній робі. Верін міцно тримала на ній щит, і навряд чи Туранна мала достатньо сили в ногах у той момент, щоб настрибнути на неї ззаду, навіть якби така неймовірна думка спала їй на гадку. Білі так не мислили. Врешті у такому стані Туранна навряд чи змогла б направляти хоч крихту, навіть якби не була відгороджена.

Табір аїльців розкинувся на пагорбах, які затуляли Кайрен, низькі землянистого кольору шатра заповнили простір серед кількох дерев, що росли поблизу міста. Легкі хмаринки пилу повисли в повітрі, але ні пилука, ані спека чи жар розгніваного сонця взагалі не турбували аїльців. Тут панувала така метушня і заклопотаність, мовби в якомусь місті. Верін бачила чоловіків, що обробляли дичину і лагодили намети, гострили ножі і виготовляли м'яке взуття, яке вони носили, жінки готували на багаттях, пекли, шили на невеличких знаряддях, наглядали за кількома дітьми в таборі. Усюди *гай'шайн* у білих робах носилися з вантажами, вибивали килими чи доглядали за в'ючними кіньми і мулами. Жодних вуличних торговців чи крамарів. І, звісно, возів чи карет. Місто? Більше схоже на тисячу сіл, що зібралися в одному місці; чоловіки значно переважали жінок, і, окрім ковалів, що дзвеніли ковадлами, майже усі чоловіки не в білому мали зброю. Як і більшість жінок.

Кількість айльців могла дорівнятися населенню якогось великого міста, і цього більш ніж достатньо, аби оточити кількох полонених Айз Седай, втім жінка в чорній робі, що волочилася десь за п'ятдесят кроків, тягнула за собою купу каменів, заввишки до пояса, на воловій шкурі. Її обличчя ховалося за глибоким каптуром, але ніхто в таборі, окрім полонених сестер, не одягав ці чорні роби. Мудра крокувала за шкурою, сяючи Силою, якою вона відгородила бранку, поки пара Дів ішла обабіч сестри, підганяючи її прутами, якщо та зволікала. Верін замислилась, чи повинна вона була це побачити. Цього ранку вона проходила повз Койрен Селдейн: піт стікав її обличчям, разом з нею була Мудра і двоє високих айльок для супроводу, бранка гнула спину, поки несла великий кошик піску вгору схилом. А вчора була Сарена Немдал. Вони змусили її переливати воду жменями з одного високого відра в інше, прутами підганяючи її і прутами караючи її, коли вона проливала хоч краплину через те, що вони підганяли її. Сарена знайшла момент запитати Верін чому, хоч вона й не очікувала відповіді. І Верін не встигла б щось сказати, адже Діви повернули Сарену до її марної праці.

Верін стримала зітхання. З одного боку, їй справді не подобалося, що із сестрами так поводяться, якими б не були причини чи потреба, а з іншого, очевидно, чимало Мудрих хочуть... Чого? Аби вона знала, що Айз Седай тут нічого не варті? Безглуздя. Це стало абсолютно очевидним кілька днів тому. Чи, можливо, що на неї теж можуть одягнути чорну робу? Принаймні зараз вона думала, що уникла цього, але Мудрі приховують чимало таємниць, і найменша з них — їхня ієрархія. Найменша, а втім, від цього залежало життя. Жінки, які віддавали накази, іноді отримували їх від тих самих жінок, якими командували раніше, а тоді знову все змінювалося, без певної послідовності та причини, яку б вона могла побачити. Ніхто не наказував Сорелії, і, можливо, у цьому крилася безпека. Чи щось таке.

Вона не могла стримати хвилі вдовolenня. Вранці у Сонячному палаці Сорелія вимагала відповісти на запитання, що соромить водоземів найбільше. Кіруна й інші сестри не розуміли; вони не докладали жодних зусиль, аби побачити, що тут відбувається, можливо, через страх того, що могли дізнатися, страх, що знання могли вплинути на їхні клятви. Вони все ще намагалися виправдати шлях, на який їх штовхнула доля, однак Верін уже мала причини і мету того шляху, який обрала сама. Вона також мала список у торбинці, який готова була передати Сорелії, коли їх залишать наодинці. Іншим не потрібно знати. Деяких бранок вона ніколи не зустрічала, але гадала, що для багатьох жінок цей список підсумовував слабкості, які шукала Сорелія. Життя ставало значно важчим для жінок у чорному. І з удачею вона зможе докласти до цього багато зусиль.

Двоє кремезних айльців із сокирами на плечах сиділи біля шатра і, здавалося, були поглинуті грою в мотузочки, однак вони одразу ж розверну-

лися, коли Верін висунула голову з шатра. Корам виструнчився, як змія, що розкручується на всю свою довжину, а Мендан відволікся лиш на те, щоб зібрати мотузку. Навіть якби жінка стояла прямо, то заледве діставала б до їхніх грудей. Звісно, вона могла б перекинути їх і надавати по дупі. Якби наважилася. Іноді в неї виникала така спокуса. Вони були її провідниками, захистом від непорозумінь у таборі. І, без сумніву, вони доповідали про все, що вона сказала чи зробила. У певному сенсі Верін хотіла б, щоб Томас був зараз із нею, але лише почасти. Зберігати таємниці від Охоронця значно важче, аніж від незнайомих.

— Передай Колінді, що я закінчила з Туранною Норілл, — мовила вона Корам, — і скажи, аби вона прислала Катерін Алруддін.

Спершу Верін хотіла розібратися із сестрами, які не мали Охоронців. Аїлець заледве кивнув і мовчки побіг геть. Аїльці не вирізнялися ввічливістю.

Мендан сидів навпочіпки і спостерігав за нею своїми дивовижно блакитними очима. Один із них залишався з нею, хай що вона просила. Смуга червоної тканини була зав'язана на чолі Мендана, а на ній виднівся давній символ Айз Седай. Як і будь-який інший чоловік, що носив її, як і Діви, здавалося, він чекав, коли вона припуститься помилки. Що ж, вони не перші й точно не найнебезпечніші. Востаннє вона припустилася серйозної помилки сімдесят один рік тому.

Верін нарочито невизначено всміхнулася і розвернулася назад до шатра, аж раптом щось привернуло її увагу і стиснуло, як лещата. Якби аїлець спробував перерізати їй горло прямо зараз, вона навіть і не помітила б. Неподалік від неї біля основи шатра дев'ять чи десять жінок, горблячись, колінкували в ряд і перекочували жорна на плоских кам'яних ручних млинах, подібних до тих, що траплялися на віддалених фермах. Інші жінки принесли зерно в корзинах і забрали грубо змелене борошно. Дев'ять чи десять жінок колінкували в темних спідницях і світлих блузах, з пов'язками на головах, що не давали волоссю спадати на чоло. Серед них була одна примітно нижча за інших, її волосся не спадало до пояса чи нижче, як в інших, на ній не було жодного намиста чи браслета. Жінка звела очі, образа на її почервоному від сонця обличчі подужчала, коли вона зустрілася поглядом з Верін. А за мить вона вже квапливо повернулася до своєї роботи.

Верін кинулася назад у шатро, її шлунок стиснувся. Іргейн, Айз Седай із Зеленої Аджі. Чи точніше була нею, поки Ранд аль'Тор не впокорив її. Коли Айз Седай відгороджують щитом, зв'язок із Охоронцем притупляється і слабне, але коли її впокорюють, зв'язок рветься так само, як і через смерть. Один із Охоронців Іргейн упав мертвим від шоку, а інший загинув у спробі вбити тисячі аїльців без думки про втечу. Ймовірно, Іргейн бажала їй смерті. Упокорення. Верін притисла обидві руки до живота. Це її не сколихне. Вона бачила й гірше за впокорену жінку. Значно гірше.

— Надії немає, так? — хрипко пробурмотіла Туранна. Вона беззвучно схлипувала, видивляючись у срібній чаші в тремтливих руках на щось далеке і страшне. — Жодної надії.

— Вихід завжди є, якщо шукати, — промовила Верін, відсторонено поплескавши жінку по плечу. — Завжди потрібно шукати.

Думки Верін блукали, але жодна не зачіпала Туранну. Думка про впокорення Іргеїн ніби наповнила її плунок згірклим жиром, лиш Світло знає. Але чому жінка молотила зерно? І була вбрана, як аїльки! Її привели сюди, аби її побачила Верін? Дурне запитання; навіть через *та'верена*, такого сильного, як Ранд аль'Тор, всього за кілька миль звідси кількість подібних збігів була обмежена. Чи вона помилилася? У найгіршому разі це не стане серйозною помилкою. От тільки невеличкі помилки іноді такі ж фатальні, як і великі. Скільки вона зможе протриматися, якщо Сорелія вирішить зламати її? Жахливо недовго, як вона підозрює. Іноді Сорелія була такою жорстокою, як ніхто інший. І вона не знала, що могло б зупинити її. Поміркує про це іншим разом. Марно забігати наперед.

Присівши, вона вирішила трохи заспокоїти Туранну, але не надто. Заспокоєння були для неї пустим звуком, як і для Туранни, судячи з її похмурого погляду. Ніщо не могло змінити обставин Туранни, окрім неї самої, і зміни мали йти від неї. Біла сестра лиш почала дужче плакати, беззвучно, але плечі її стрясалися сильніше, а по обличчю котилися сльози. Поява двох Мудрих та пари молодих аїльців, які не могли випрямитися в наметі, була чимось на кшталт полегшення. Принаймні для Верін. Вона звелася і плавно присіла в реверансі, та вони прийшли не до неї.

Дав'єна мала зелені очі та жовтогаряче волосся, Лосайн — сірі очі та темне волосся, яке лише на сонці переливалося червоним. Обидві жінки на голову вищі за Верін, і обидві мали такий похмурий вираз обличчя, ніби їм доручили завдання, яке б вони бажали, аби виконав хтось інший. Жодна не могла направляти достатньо сильно, аби втримувати Туранну самотужки, та вони були поєднані, ніби формували коло усе життя, сяйво *саїдар* навколо однієї змішувалося зі світлом іншої, хоч і стояли вони на відстані. Верін насилу всміхнулася, щоб приховати похмурість. Де вони цього навчилися? Вона могла посперечатися на що завгодно, що вони не знали цього ще кілька днів тому.

Усе пройшло швидко і гладко. Згорблені чоловіки взяли Туранну під руки і допомогли їй підвестись, вона впустила срібну чашу. На щастя, порожню. Жінка не опиралася, зваживши, що один із них міг підняти її, як мішок із зерном, але її рот був розтулений у безмовному стогоні. Аїльці не звертали на це жодної уваги. Дав'єна, будучи центром кола, забрала щит, і Верін остаточно відпустила Джерело. Ніхто з них не довіряв їй настільки, щоб вона могла тримати *саїдар* без певної причини, хай які клятви давала.

Ніхто ніби не зауважив цього, однак якби вона продовжила тримати *саїдар*, це б помітили. Чоловіки потягли Туранну, її босі ноги волочилися кількома шарами килимів, що встеляли шатро, а Мудрі рушили за ними. Ось і все. Що мало статися з Туранною, те станеться.

Протяжно зітхнувши, Верін опустилася на яскраві подушки з китицями. Поряд на килимах лежала вишукана золота таця з плетеним оздобленням. Наповнивши один зі срібних кухлів із олов'яного жбана, вона жадібно надпила. Ця робота приносила спрагу і втому. Надворі ще було світло, та вона почувалася так, ніби пронесла важку скриню двадцять миль. Під гору. Верін поставила кухоль на тацю і витягла з-за пояса невеличкий записник у шкіряній палітурці. Айз Седай завжди мала трохи часу, перш ніж їй приводили тих, кого вона просила. Кілька митей, аби переглянути нотатки — і зробити ще кілька — зайвими не будуть.

Записувати полонених не було потреби, але раптова поява Кедсвейн Мелайдрин три дні тому викликала занепокоєння. Що вона планувала? Супутників цієї жінки можна було не брати до уваги, але сама Кедсвейн була легендою, навіть найправдоподібніші частини цієї легенди робили її дуже небезпечною. Небезпечною і непередбачуваною. Верін узяла ручку з невеличкого дерев'яного футляра, який завжди носила з собою, і потягнулася до чорнильниці в піхвах. Тоді в шатро увійшла Мудра.

Верін звелася так різко, що випустила записник. Аерон узагалі не могла направляти, але Верін набагато глибше опустилась у реверансі перед цією сивою жінкою, ніж перед Дав'єною та Лосайн. У найнижчій позі вона відпустила спідниці, аби дотягнутися до записника, однак пальці Аерон випередили її. Верін випросталася, спокійно спостерігаючи, як великий палець вищої жінки перебирав сторінки.

Небесно-блакитні очі зустрілися з її. Зимові небеса.

— Кілька гарненьких малюнків і записів про рослини й квіти, — холодно промовила Аерон. — Немає нічого про питання, які ти мала ставити. — Вона швидко записник Верін.

— Дякую, Мудра, — смиренно промовила Верін, засовуючи книжку в безпечне місце за пояс. Вона навіть присіла у ще одному реверансі, такому ж глибокому, як і перший. — У мене звичка записувати все, що я бачу. — Колись їй доведеться записати шифр, який використовує у записниках — за все життя вона заповнила ними шафи й скрині у своїх кімнатах над бібліотекою Білої Вежі — колись, та вона сподівається, що нескоро. — Стосовно... ем... бранок, поки що вони говорять приблизно одне й те саме. *Кар'а'карн* має залишатися у Вежі аж до Останньої битви. Таке... ем... погане ставлення до нього було спричинене тим, що він намагався втекти. Та ви це вже знаєте, звісно. Утім не хвилюйтеся, впевнена, я дізнаюся більше. — Усе це правда, хоч і не вся; вона бачила смерть стількох

сестер, що не ризикне відправити в могили інших без дуже вагомої причини. Проблема в тому, що треба було з'ясувати, що могло спричинити цей ризик. Те, що аль'Тора викрало посольство, яке нібито вело з ним переговори, так розлютило айльців, що ті прагнули вбивати, втім, те, що вона назвала поганим ставленням, практично не розлютило їх, наскільки вона могла судити.

Браслети із золота й кістки м'яко дзенькнули, коли Аерон поправила свою темну шаль. Вона уп'ялася очима у Верін, немовби намагалася прочитати її думки. Схоже, Аерон займала поважне місце серед Мудрих, і хоч Верін подеколи бачила складки усмішки на її темних засмаглих щоках, теплу й невимушену усмішку, та ніколи не була для Айз Седай. *Ми ніколи не припускали, що саме ви провалитесь*, сказала вона якось Верін дещо туманно. Втім далі було зрозуміліше. *У Айз Седай немає честі. Даси мені хоча б крихітний привід для сумнівів, і я власноруч відшмагаю тебе так, що ти не зможеш стояти. Даси мені два, я кину тебе на поживу падальникам і мурахам.* Верін глянула на неї, намагаючись здаватися чесною. І смиренною; вона мусила пам'ятати про смиренність. Слухняною і поступливою. Вона не боялася. Колись Верін витримувала й пронизливіші погляди від жінок — і чоловіків, — що не мали цього крихітного жалю Аерон про зламане життя. Багато зусиль пішло на те, аби її відправили ставити ці запитання. Вона не могла змарнувати їх тепер. Якби ж тільки можна було більше прочитати на лицях цих айльців.

Раптом вона зрозуміла, що в шатрі з'явився ще хтось. Дві Діви з ляним волоссям увійшли з жінкою в чорній робі, на голову нижчою за них. Вони практично тримали її на ногах. З одного боку стояла Тайлін, довготелеса руда з похмурим виразом за сяйвом *саїдар*, вона тримала щит над бранкою. Волосся сестри спадало на плечі вологими від поту кучерями, а деякі пасма прилипли до її чола, на якому було так багато бруду, що Верін спершу не впізнала її. Високі, але не надто, вилиці, злегка вигнутий ніс і ледь розкві карі очі... Белдеїн. Белдеїн Нірам. Вона навчала дівчину, коли та була послушницею.

— Дозвольте запитати, — обережно промовила Верін, — навіщо її привели? Я просила іншу.

Белдеїн не мала Охоронця, хоч і була Зеленою — вона отримала шаль лише три роки тому, а Зелені були особливо ретельними щодо першого — утім, якщо айльці самі обирали, кого привести, то наступна могла мати і двох чи трьох Охоронців. Верін гадала, що зможе впоратися сьогодні ще з двома, та лише якщо жодна з них не матиме Охоронця. І вона сумнівалася, що вони дадуть їй другий шанс щодо будь-кого з них.

— Катерін Алруддін утекла минулої ночі, — Тайлін ледь не сплюнула, а Верін зойкнула.

— Ви дозволили їй утекти? — випалила вона. Втома не була виправданням, але слова зірвалися з її язика, перш ніж вона змогла стриматися. — Як ви могли бути такими дурними? Вона ж Червона! Вона безстрашна і могутня в Силі! *Кар'а'карн* може бути в небезпеці! Чому ви не повідомили, щойно це трапилося?

— Це виявили лише вранці, — прогарчала одна з Дів. Її очі виблискували, як сапфіри. — Мудра і дві *Кор Дарай* були отруєні, а *сай'шайн*, яка принесла їм напій, знайшли з перерізаним горлом.

Аерон, холодно глянувши на Діву, вигнула брову.

— Вона говорила з тобою, Караюн?

Обидві Диви раптом зосередилися на тому, аби втримати Белдеїн на ногах. Аерон ковзнула поглядом по Тайлін, але руда Мудра опустила погляд. Верін стала наступним об'єктом їхньої уваги.

— Занепокоєння про Ранда аль'Тора робить тобі... честь, — неохоче промовила Аерон. — Його охоронятимуть. Більше тобі знати не потрібно. І цього задосить. — Її тон став суворішим. — Але учениці не говорять так з Мудрими, Верін Метвін *Аїз Седай*. — Останні слова вона промовила з презирством.

Затамувавши зітхання, Верін ще раз зробила реверанс, їй хотілося бути такою ж тендітною, якою вона була, коли прибула у Білу Вежу. Насправді вона не була створена для всіх цих вигинів і присідань.

— Пробачте, Мудра, — смиренно сказала вона. Втекла! Обставини все прояснили, якщо не для айльців, то для неї. — Занепокоєння закрутило мені голову. — Жаль, що не вдалося підлаштувати Катерін нещасний випадок. — Більше такого не повториться. — Аерон підтвердила це лиш помахом вії. — Чи можу я узяти її щит, Мудра?

Аерон кивнула, не глянувши на Тайлін, і Верін швидко охопила Джерело, перебравши на себе щит Тайлін. Вона ніяк не могла звикнути до того, що жінка, яка не може направляти, так упевнено наказує жінці, яка може. Тайлін була лиш трохи слабша в Силі за Верін, однак вона спостерігала за Аерон так само обережно, як і Диви, і коли останні вийшли з шатра за помахом руки Аерон, залишивши хитку Белдеїн, Тайлін була всього лиш на крок позаду.

Аерон не пішла відразу.

— Ти не скажеш про Катерін Алруддін *Кар'а'арну*, — мовила вона. — Йому і так є про що турбуватися без зайвих дрібниць.

— Я нічого не скажу йому про неї, — швидко погодилася Верін. Дрібниць? Червона із силою Катерін не була дрібницею. Може, записка. Треба подумати.

— Тримай язика за зубами, Верін Метвін, або ж залишишся без нього.

Верін більше нічого було відповісти, тож вона зосередилася на смиренності та покірності, зробивши ще один реверанс. Її коліна вже боліли.

Коли Аерон вийшла, Верін дозволила собі зітхнути з полегшенням. Вона переживала, що Аерон захоче залишитись. Отримати дозвіл залишатися з бранками на самоті потребувало стільки ж зусиль, скільки пішло на те, щоб Сорелія та Аміс вирішили, що їх потрібно допитати, причому зробити це мав хтось близький до Білої Вежі. Якби вони коли-небудь дізналися, що їх підштовхнуло до цього рішення... Про це вона подумає потім. Схоже, вона вже багато турбот відклала на подумати на потім.

— Принаймні тут достатньо води, аби вмити обличчя і руки, — м'яко сказала вона Белдеїн. — Якщо хочеш, я зцілю тебе.

Кожна сестра, яку вона допитувала, мала щонайменше кілька синців. Аїльці не били полонених, хіба що ті проливали воду чи ухилялися від виконання завдання — найпихатіші слова непокори викликали лише презирливий сміх або взагалі нічого, — однак із жінками в чорних робох поводилися, як зі стадом, ляскаючи, коли треба було йти, повернути чи зупинитися, і б'ючи, якщо хтось не підкорявся достатньо швидко. Зцілення спрощувало деякі речі.

Брудна, спітніла, тремтлива, як очеретина на вітрі, Белдеїн скривилася.

— Краще я стечу кров'ю, аніж буду зцілена тобою! — сплюнула вона. — Я очікувала, що ти будеш плазувати перед цими дикунками, варварами, але ніколи не очікувала, що ти опустишся до розкриття таємниць Вежі! Це зрада, Верін! Бунт! — Вона зневажливо фиркнула. — Гадаю, якщо тебе це не бентежить, ти не зупинишся ні перед чим! Чого іще ти й інші навчили їх, окрім зв'язування?

Верін роздратовано прицмокнула і залишила молоду жінку на землі. Її шия боліла через те, що їй доводилося піднімати голову до аїльців, — насправді навіть Белдеїн була на голову чи й більше вищою за неї, — її коліна стріляли від постійних реверансів, і занадто багато жінок, які могли б спершу подумати, зиркали на неї зі сліпою зневагою та дурнуватою гордістю. Хто як не Айз Седай повинні були знати, що сестра має багато масок у цьому світі? Ви не можете постійно вселяти людям благоговійний трепет чи дубасити їх. Крім того, значно ліпше поводитися, як послушниця, аніж аби тебе карали, як послушницю, особливо коли натомість ти отримаєш лише біль і приниження. Навіть Кіруна врешті побачила в цьому сенс.

— Сідай, поки не впала, — промовила Верін і сама сіла. — Дай-но вгадаю, що ти сьогодні робила. Судячи з цього бруду, копала нору. Голіруч чи дали ложку? Коли вони вирішать, що вона викопана, то змусять тебе її закопати. Погляньмо. Усі відкриті частини тіла у тебе вимазані, а роба чиста, тож, я підозрюю, копала ти голою. Ти справді не хочеш зцілитися? Сонячні опіки болісні. — Вона наповнила ще один кухоль водою і підхопила його потоком Повітря, донісши до Белдеїн. — У горлі, мабуть, пересохло.

Юна Зелена якусь мить невпевнено дивилася на кухню; тоді раптово її ноги підігнулися і вона з гірким сміхом упала на подушку.

— Вони мене часто... поїли. — Вона знову засміялась, хоч Верін не розуміла, у чому тут жарт. — Скільки я хотіла, допоки могла ковтати. — Сердито поглянувши на Верін, вона зупинилась, а тоді продовжила напружено: — Тобі личить ця сукня. Мої вони спалили, я бачила. Вони забрали усе, окрім цього. — Вона торкнулася золотого персня з Великим Змієм на її вказівному пальці, він виблискував золотом крізь бруд. — Гадаю, просто не наважилися. Я знаю, що вони намагаються зробити, Верін, і це не спрацює. Ні зі мною, з будь-ким із нас!

Вона все ще була насторожена. Верін поставила кухню на квітчастий килим біля Белдеїн, тоді взяла свій і відпила.

— Овва? І що вони намагаються зробити?

Цього разу сміх жінки був крихким і хриплим.

— Зламати нас, і ти знаєш це! Змусити присягнути аль'Тору, як це зробила ти. Ох, Верін, як ти могла? Присягнути у вірності! І гірше того, чоловіку, йому! Навіть якщо ти наважилася повстати проти Престолу Амерлін, проти Білої Вежі... — Схоже, це були для неї тотожні речі. — ...Як ти могла зробити це!

На мить Верін замислилась, чи не було б краще, якби жінок, яких утримували в таборі, підхопив, як її, наче дерев'яних трісок у млині, коловорот навколо *та'верена* Ранда аль'Тора, а слова лилися з її уст ще до того, як сформувалися в голові. Не ті слова, які вона ніколи б не промовила сама, — *та'верени* не так впливали, — а слова, які вона могла промовити один раз із тисячі за цих обставин, один раз із десяти тисяч. Ні, суперечка була довгою і гарячою про те, чи потрібно дотримуватися присяг, даних у такий спосіб; і суперечки про те, як їх дотриматися, досі продовжувалися. Розгублено вона намацала щось тверде у поясній торбинці, невеличку брошку, напівпрозорий камінь, що формою нагадував лілії з багатьма пелюстками. Вона ніколи не носила її, однак тримала при собі вже майже п'ятдесят років.

— Ти *да'тсанг*, Белдеїн. Ти, мабуть, чула це. — Можна не чекати кивка Белдеїн; це було частиною аїльського права, як і оголошення вироку. Це все, що вона знала. — Твій одяг і все, що може бути спалено, аїльці віддали вогню, адже ніхто не володітиме тим, що колись належало *да'тсанг*. Інше розрубали на шматочки чи розбили молотом, навіть твої прикраси, і закопали у вигрібну яму.

— А мій..? Мій кінь? — занепокоєно запитала Белдеїн.

— Вони не вбивають коней, але я не знаю, де твій. — Можливо, на ньому їздить хтось у місті, або ж його віддали Аша'манам. Розповівши їй це, можна принести більше шкоди, аніж добра. Верін, здається, згадала,

що Белдеїн одна з тих молодих жінок, які дуже люблять коней. — Вони дозволяють тобі носити перстень, аби він нагадував тобі, ким ти була, і твоя ганьба лише зростала. Не знаю, чи дозволять вони тобі присягнути майстру аль'Тору, якщо ти багатимеш. У твоєму випадку це практично неможливо, гадаю.

— Ні! Ніколи! — Однак її слова прозвучали глухо, а плечі опустились. Вона була приголомшена, але недостатньо.

Верін натягла теплу усмішку. Один хлопець колись їй сказав, що її усмішка нагадує йому про його любу матінку. Вона сподівалася, що він не брехав принаймні про це. Пізніше він намагався увіткнути їй кинджал поміж ребра, тож її усмішка стала останнім, що він побачив.

— Звісно ні. Гадаю, ти нетерпляче чекаєш на безглузду працю. Це ганебно для них. Звісно, якщо вони зрозуміють, що для тебе це не так... Ох. Б'юся об заклад, що ти не в захваті від того, аби копати голою, нехай Діви тебе й охороняють, але уяви: стояти в шатрі, повному чоловіків? — Белдеїн здригнулася. Верін усе говорила і говорила; це було щось на кшталт її Таланту. — Авжеж, ти просто будеш стояти там. *Да'тсанг* не дозволено робити щось корисне, якщо на те немає великої необхідності, і аїльці радше торкнуться гнилої туші, аніж... Ну як, не найприємніша думка? У будь-якому разі цього ти маєш нетерпляче чекати. Я знаю, що ти опиратимешся, допоки буде змога, але не знаю, чому саме ти опиратимешся. Вони не намагатимуться витягти з тебе інформацію чи щось, що люди зазвичай вимагають від полонених. Але вони не відпустять тебе, ніколи, аж поки не переконаються, що всередині тебе залишився лише сором. Навіть якщо це займе решту твого життя.

Уста Белдеїн беззвучно промовляли слова. *Решту мого життя*. Посовавшись на подушці, вона скривилася. Сонячні опіки чи просто біль від незвичної роботи.

— Нас урятують, — врешті мовила вона. — Амерлін не залишить нас... Нас урятують, або ж ми... Нас урятують! — Схопивши срібний кухоль, вона закинула голову і спорожнила його, тоді штовхнула посудину, щоб отримати ще.

Верін спрямувала олов'яний жбан і залишила його біля молодої жінки, аби та могла налити собі сама.

— Або ви втечете? — промовила Верін, і брудні руки Белдеїн смикнулись, розхлюпавши воду з кухля. — Справді. У вас на втечу стільки ж шансів, як і на визволення. Ви оточені армією аїльців. І, схоже, аль'Тор може закликати кілька сотень Аша'манів, коли схоче вистежити тебе. — Белдеїн затрусилася, і Верін ледь не здригнулася. Цей безлад треба завершувати. — Ні, ти маєш знайти інший спосіб. Прийняти речі, якими вони є. Ти самотня в цьому. Я знаю, що вони не дозволяють тобі говорити

з іншими. Сама-самісінька, — зітхнула вона. Широко розплющені очі вп'ялися в неї, як у червону гадюку. — Не варто все погіршувати. Дозволь зцілити тебе.

Одразу після нещасного кивка жінки Верін опустилася перед нею на коліна і взяла її голову в руки. Молода жінка була готова, наскільки могла. Ще більше відкрившись для *саїдар*, Верін сплела потоки Зцілення, і Зелена затремтіла, її дихання пришвидшилось. Наполовину наповнений кухоль випав з її рук, а помах руки збив жбан. Тепер вона була готова настільки, наскільки могла.

У мить розгубленості, яка охоплювала всіх після Зцілення, поки Белдеїн кліпала і намагалася прийти до тями, Верін відкрила себе більше, відкрила крізь вирізьблений у формі квітки *анґріал* у її торбині. Не дуже могутній *анґріал*, але достатньо, і вона потребувала кожної крихти додаткової Сили, яку той давав. Потоки, які вона почала плести, зовсім не були подібними до тих, що плелися для Зцілення.

Дух переважав, але також були потоки Вітру, Води, Вогню та Землі, остання з деякими труднощами, і навіть клубки Духу доводилося розділяти знову і знову, вкладаючи їх таким хитромудрим плетивом, яке б вразило ткача найдивовижніших килимів. Навіть якби Мудра встромила голову всередину намету, навіть за найменшої удачі вона не володітиме рідкісним Талантом, необхідним, щоб зрозуміти, що Верін робить. Все одно будуть труднощі, можливо, болісні труднощі, та вона витримає все, окрім викриття.

— Що..? — слабо сказала Белдеїн. Її голова схилилася б, якби її не тримала Верін, а її очі були наполовину заплющені. — Що ти...? Що відбувається?

— Нічого, що зашкодило б тобі, — заспокійливо промовила Верін. Ця жінка може померти за рік чи десять внаслідок цього, але саме плетиво їй не зашкодить. — Обіцяю, що це безпечно, навіть для немовлят. — Звісно, все залежить від того, що ти зробиш із цим.

Їй потрібно було вкласти плетиво нитка за ниткою, але розмова, схоже, допомагала, а не заважала. А тривала мовчанка могла викликати підозри, якби двоє вартових підслуховували. Її погляд часто ковзав у бік входу. Їй потрібні були відповіді, якими вона не мала наміру ділитися, відповіді, що їх жодна жінка, яку вона допитувала, не давала відкрито, навіть якщо знала їх. Одним із незначних ефектів цього плетива було те, що воно розв'язує язик та відкриває думки краще за будь-які трави, цей ефект наставав швидко.

Стишивши голос, вона продовжила:

— Юний аль'Тор, схоже, гадає, що має прихильників усередині Білої Вежі, Белдеїн. Таємних, звісно; вони точно є. — Навіть людина з її слухом,

притиснувшись до тканини шатра, почує лиш, що вона щось говорить. — Розкажи мені все, що ти про них знаєш.

— Прихильників? — пробурмотіла Белдеїн, намагаючись насупитися, але їй це було не під силу. Вона схвильовано поворухнулась, хоч це було слабо й несвідомо. — У нього? Серед сестер? Це неможливо. Окрім тих із вас, хто... Як ти могла, Верін? Чому ти не боролася?

Верін роздратовано цикнула. Не через дурну думку, що їй потрібно було боротися проти *та'верена*. Юнак здавався таким упевненим. Чому? Вона стишила голос:

— У тебе немає жодних підозр, Белдеїн? Невже ти не чула пліток, коли покидала Тар Валон? Перешіптувань? Ніхто не натякав, що ставиться до нього інакше? Розкажи мені.

— Ніхто. Хто міг?.. Ніхто. Я так захоплююся Кіруною. — В сонному голосі Белдеїн звучала втрата, а сльози проорювали доріжки на її брудному обличчі. Лише руки Верін тримали її рівно.

Верін продовжувала вплітати нитки свого плетива, перебігаючи поглядом зі своєї роботи на вхід у намет. Здається, вона трохи спітніла. Сорелія могла вирішити, що їй потрібна допомога з допитами. Вона може привести одну з сестер із Сонячного палацу. Якби хоч одна сестра дізналася про це, упокорення було б цілком очікуваним.

— Тож ти хотіла привести його Елайді ретельно вимитим і слухняним, — промовила вона трохи голосніше. Тиша тривала надто довго. Верін не хотіла, аби та пара зовні донесла, що вона перешіптується з полоненими.

— Я не могла... суперечити... рішенню Галіни. Вона слідувала... наказу Амерлін, — Белдеїн знов слабо ворухнулась. Її голос був таким дрімотним, але тепер став трохи схвильованим. Її повіки тремтіли. — Його... потрібно було змусити... підкорятися! Він мусив! Не треба було... поводитися так жорстоко. Допитувати його. Неправильно.

Верін фиркнула. Неправильно? Катастрофічно — ось підходяще слово. Це було катастрофою. Тепер хлопець дивиться на Айз Седай практично як Аерон. А якби їм вдалося привести його в Тар Валон? Такий *та'верен*, як Ранд аль'Тор, у Білій Вежі? Від такої думки камінь затремтить. Хай там як, а катастрофа — це ще м'яко сказано. Ціна, сплачена біля Думаїських Криниць, ще мала, щоб уникнути цього.

Вона продовжувала допит достатньо гучно, щоб тому, хто стояв зовні, було чути. Вона запитувала те, на що уже знала відповіді, і уникала надто небезпечних питань. Вона звертала мало уваги на слова, які говорила сама, чи на відповіді Белдеїн. Верін зосередилася на плетиві.

За ці роки їй цікавило багато всього, і не все було схвалено Вежею. Майже всі дикунки, що приходили на навчання до Білої Вежі — і справжні дикунки, які справді почали навчатися самостійно, і дівчата, що заледве торкнулися

Джерела, адже їхня іскра запалилась сама собою; деякі сестри не бачили різниці — майже кожна із них створила для себе щонайменше один трюк, і ці трюки майже завжди стосувалися двох речей. Підслуховування інших людей чи змушування людей робити так, як вони хочуть.

По-перше, Вежу це не надто цікавило. Навіть дикунка, яка досягла чимало контролю самотужки, розуміла, що допоки вона носить біле вбрання послушниці, то не може торкатися *саїдар* без нагляду сестри чи однієї з посвячених. А це сильно обмежувало можливість підслуховувати. Від іншого ж трюку віяло забороненим Примусом. Ох, це був просто спосіб змусити батька дарувати їй плаття і дурнички, які він не хотів купувати, чи змушувати матір схвалювати юнаків, яких вона зазвичай гнала б геть, але Вежа викорінила цей трюк дуже ефективно. Багато дівчат та жінок, з якими говорила Верін, за роки не змогли б сплести потік, не кажучи вже про те, щоб скористатися ним, а більшість узагалі не могла згадати про це. Із уривків і шматочків напівзабутих плетінь, створених невідповідними дівчатами для дуже обмежених цілей, Верін відтворила те, що було заборонено з моменту заснування Вежі. Спочатку це була просто цікавість. *Цікавість*, з усмішкою подумала вона, працюючи над плетивом Белдеїн, *не раз заводила мене в киплячий казан*. Користь настала пізніше.

— Я думала, Елайда триматиме його у відкритих камерах, — розговори-лась вона. Камери з ґратами замість стін призначалися для чоловіків, які могли направляти, а також для бранців під суворим арештом, дикунок, які проголосили себе Айз Седай, і взагалі будь-кого, хто мав бути ув'язнений та відгороджений від Джерела.

— Не надто зручне місце для Відродженого Дракона. Ніякої приватності. Ти віриш, що він Відроджений Дракон, Белдеїн? — Тепер вона слухала.

— Так. — Слово перетворилося в протяжне шипіння, і Белдеїн перелякано закотила очі. — Так... але його треба... убезпечити. Світ... має убезпечитися... від нього.

Цікаво. Вони всі говорили, що світ потрібно захистити від нього; і цікаво, що були такі, які думали, що він теж потребує захисту. Ті, хто сказали це, здивували її.

Для Верін плетиво, яке вона зробила, було подібне на безладний клубок прозорих ниток, що світяться, обгорнутих навколо голови Белдеїн, з чотирма нитками Духу, що вибивались із безладу. Дві з них, одна навпроти одної, вона потягла, і клубок трохи похилився, провалюючись усередину, у щось на межі порядку. Белдеїн широко розплющила очі, вглядаючись у далечінь.

Твердим спокійним голосом Верін проголосила інструкції. Радше пропозиції, та звучали вони як накази. Белдеїн доведеться знайти причини підкоритися; інакше усе це лиш змарновані зусилля.

Промовивши останні слова, Верін затягнула інші дві нитки Духу, і клубок провалився сильніше. Утім, цього разу клубок здавався ідеальним, візерунок точнішим, складнішим за будь-яке найвигадливіше мереживо і завершеним, зв'язаний тією ж дією, з якої почався. Цього разу він продовжував западати в себе, навколо голови Белдеїн. Ті нитки, що трохи сяяли, занурилися в неї, зникли. У неї закотилися очі, і вона почала трястися, її тіло тремтіло. Верін тримала її так ніжно, як могла, але голова Белдеїн усе ще кидалася з боку на бік, а її босі п'ятки барабанили по килиму. Незабаром лише найретельніше Занурення зможе визначити, що щось відбулося, та навіть так ніхто не зуміє визначити плетиво. Верін сама ретельно все перевірила, а в Зануренні її ще ніхто не перевіряв.

Звісно, це не зовсім було тим, що в давніх текстах називається Примусом. Створене нашвидкуруч, — на що була причина, — плетиво входило з болючою повільністю. Значно спрощувало процес, якщо об'єкт плетива був емоційно вразливим, але довіра була необхідною. Навіть застати когось зненацька не спрацювало б, якщо він був підозрливим. Цей факт значно знизив його користь щодо чоловіків; дуже мало чоловіків ставилися до Айз Седай із довірою.

І навіть якщо не брати до уваги недовіру, чоловіки слугували дуже поганими об'єктами впливу, на жаль. Вона не розуміла чому. Більшість плетив цих дівчат призначалися для їхніх батьків чи інших чоловіків. Будь-яка сильна особистість може засумніватися у власних діях — чи навіть забути про них, що веде до інших проблем, — але за рівних умов чоловіки знасно менше піддавалися впливу. Значно менше. Можливо, все ж через підозрливість. Колись чоловіки навіть пам'ятали, які плетива на них створювали, а то й самі вказівки, які вона давала їм. Стільки клопоту від цього було! Це точно не вартувало того, аби спробувати знову.

Конвульсії Белдеїн стали слабшими і врешті припинилися. Вона піднесла брудну руку до голови.

— Що...? Що сталося? — запитала ледь чутно. — Я знепритомніла?

Втрата пам'яті була ще одним позитивним наслідком плетива, хоч і очікуваним. Врешті батько не повинен пам'ятати, що ви якимось чином змусили його купити вам дорогу сукня.

— Сильна спека, — сказала Верін, допомагаючи їй підвестися. — У мене сьогодні раз чи двічі голова запаморочилася. — Від втоми, не від жару. Використання такої кількості *саїдар* втомлювало, особливо коли ти робила це вже вчетверте за сьогодні. *Анріал* жодним чином не полегшував наслідків, щойно ви припиняли використовувати його. Їй залишалося лиш підтримувати себе самій. — Гадаю, досить. Якщо тобі погано, можливо, вони знайдуть для тебе роботу не на сонці. — Здавалося, така перспектива не надто втішила Белдеїн.

Потираючи попереки, Верін висунула голову з шатра. Корама і Мендан знову відірвалися від гри в мотузочки; здається, ніхто з них не підслуховував, та вона б не заприсяглася на це своїм життям. Жінка сказала їм, що закінчила з Белдеїн, і, трохи подумавши, додала, що потребує жбан з водою, оскільки той Белдеїн перевернула. Обличчя обох чоловіків стали темніші за їхню засмагу. Це передадуть Мудрій, яка прийде по Белдеїн. Може, це допоможе їй прийняти рішення.

Сонце ще стояло високо над горизонтом, але біль у попереку сказав їй, що настав час зупинитися. Вона могла б зробити це зі ще однією сестрою, але якби вчинила так, на ранок відчула б це кожним м'язом. Її погляд зачепився за Іргейн, тепер та була з жінками, що несуть кошики на ручні млини. Як склалося б її життя, якби вона не була такою допитливою, подумала Верін. З одного боку, вона вийшла б заміж за Еадвіна і залишилася б у Фар Меддінгу замість того, щоб вирушити до Білої Вежі. З іншого, вона вже давно померла б, і її ненароджені діти і внуки також.

Зітхнувши, Верін обернулася до Корама.

— Коли Мендан повернеться, піди до Колінди і скажи, що я хотіла б бачити Іргейн Фатамед.

Біль у м'язах завтра вранці буде невеликим покаранням за страждання Белдеїн через пролиту воду, але вона це робить не тому, і навіть не через цікавість. У неї досі було завдання. Якимось чином вона мала зберегти життя юному Ранду, допоки його час загинути не настане.

Ця кімната могла розміщуватися у великому палаці, тільки в ній не було вікон і дверей. Вогонь у золотому мармуровому каміні не грів, а полум'я не поглинало дрова. Чоловіка, який сидів за столом із позолоченими ніжками, що стояв на середині шовкового килима, виплетеного із сяйливих золотих і срібних ниток, мало цікавили прикраси цієї Епохи. Вони мали лише вразити. Йому більше нічого не було потрібно, окрім себе, щоб зламати найміцнішу гординю. Він звався Морідін, і, безсумнівно, ніхто ніколи не мав більшого права іменуватися Смертю.

Час від часу він ліниво погладжував одну з двох пасток для розуму, що висіли на простих срібних мотузках на його шії. Від його доторку криваво-червоний кристал *кор'соври* запульсував, вихори рухалися в безмежних глибинах, немов стукіт серця. Усю свою увагу він зосередив на грі, що лежала на столі перед ним: тридцять три червоних фігури і тридцять три зелених розміщувалися на ігровій поверхні з тринадцяти на тринадцять квадратів. Відтворення ранніх стадій відомої гри. Найважливіша фігура, Рибалка, чорно-біла, як ігрова поверхня, все ще стояла на початковій позиції в центральному квадраті. Складна гра, *ша'рах*, давня, ще до Війни Сили. *Ша'рах*, *черан* і *но'рі*, яку тепер називають просто «камінці», мали

прихильників, які говорили, що вони охоплюють усі тонкощі життя, але Морідін завжди віддавав перевагу *ша'рах*. Лиш дев'ять із живих людей пам'ятали цю гру. Він же був майстром. Ця гра значно складніша за *черан* чи *но'рі*. Першим завданням було захоплення Рибалки. Лиш тоді гра починалася по-справжньому.

Підійшов слуга, стрункий граційний молодик, вбраний у біле, неймовірної вроди, вклонився і підніс кришталевий кубок на срібній таці. Він всміхнувся, та усмішка не осяяла його темних очей, очей, позбавлених життя більше, аніж сама смерть. Більшості людей було б некомфортно дивитися на них. Морідін узяв кубок і жестом вказав слугі йти. Винороби тих часів виготовляли чудові вина. Втім, він не пив.

Рибалка привертав його увагу і дразнив. Кілька фігур могли ходити по-різному, але тільки Рибалка змінювався залежно від того, де стояв: на білій клітинці — слабкий в атаці, однак кмітливий і вправний у втечі; на чорній — сильний у нападі, але повільний і вразливий. Коли грали майстри, Рибалка змінював сторону безліч разів, перш ніж гра закінчувалася. Зеленому і червоному очковому ряду, який оточував ігрове поле, могла загрожувати будь-яка фігура, але лише Рибалка міг вийти на нього. Хоч і там він не був у безпеці; Рибалка ніколи не був у безпеці. Коли він ваш, ви намагастесь перемістити його на клітинку вашого кольору за останнім рядом дошки суперника. Це означатиме перемогу, найлегший спосіб, але не єдиний. Коли Рибалка у суперника, ви намагастесь не залишити йому іншого вибору, окрім як поставити його на ваш колір. Будь-куди в очковому ряду; тож володіти Рибалкою могло бути навіть небезпечніше. Звісно, був і третій шлях до перемоги в *ша'рах*: якщо ви заволоділи Рибалкою до того, як потрапили в пастку. Гра завжди доходила до кривавої бійки, тоді перемога здобувалася лише у разі повного знищення суперника. Колись він спробував це з відчаю, але спроба провалилась. Болісно.

Раптово лють закипіла в голові Морідіна, і темні плями замиготіли в його очах, коли він охопив Істинне Джерело. Екстаз, рівносильний болю, прогримів у ньому. Його рука стиснула дві пастки, й Істинне Джерело зішлося навколо Рибалки, підхопивши його в повітря, за крок до того, щоб розчавити в порошок. Кубок тріснув у його руці. Здавалося, він міг розчавити *кор'совру*. *Саа* перетворилась у чорну хуртовину, але не закривала погляду. Рибалку завжди виготовляли у вигляді чоловіка з пов'язкою на очах, одна його рука була притиснута до боку, а крізь пальці стікало кілька крапель крові. Причина, як і походження назви, загубилися у тумані часу. Іноді це бентежило його, сердило, яке знання могло бути втрачено в обертах Колеса, знання, якого він потребував, знання, на яке він мав право. Право!

Він повільно поставив Рибалку на дошку. Повільно його пальці розімкнулися навколо *кор'соври*. Не було потреби у руйнуванні. Поки що. Крижаний

спокій за мить замінив лють. Кров і вино капали з його пораненої руки непомітно. Можливо, Рибалка явився з туманних залишків спогадів Ранда аль'Тора, тінь від тіні. Байдуже. Він зрозумів, що сміється, і не спинився. На дошці стояв і чекав Рибалка, але у більшій грі аль'Тор уже йшов назустріч його бажанням. І скоро... Важко програти, коли ви граєте по обидва боки дошки. Морідін сміявся так сильно, що сльози котилися його по його обличчю, але він не помічав їх.

ЗМІСТ

ПРОЛОГ. Оманлива зовнішність	11
РОЗДІЛ 1. Дотриматися угоди	36
РОЗДІЛ 2. Розплітання	54
РОЗДІЛ 3. Приємна поїздка	69
РОЗДІЛ 4. Тихе місце	79
РОЗДІЛ 5. Руйнівна гроза	90
РОЗДІЛ 6. Ниті	106
РОЗДІЛ 7. Загін для кіз	126
РОЗДІЛ 8. Проста селянка	140
РОЗДІЛ 9. Плутанина	162
РОЗДІЛ 10. Зміни	179
РОЗДІЛ 11. Запитання і присяга	198
РОЗДІЛ 12. Нові союзи	212
РОЗДІЛ 13. Летіти, мов сніг	230
РОЗДІЛ 14. Послання від М'хела	240
РОЗДІЛ 15. Сильніший за писаний закон	252
РОЗДІЛ 16. Несподівана відсутність	266
РОЗДІЛ 17. На льоду	283
РОЗДІЛ 18. Особливе зібрання	295
РОЗДІЛ 19. Закон	304
РОЗДІЛ 20. В Андор	319
РОЗДІЛ 21. Відгукуючись на клич	332
РОЗДІЛ 22. Хмари згущуються	344
РОЗДІЛ 23. Туман війни, буревій битви	356
РОЗДІЛ 24. Час заліза	373
РОЗДІЛ 25. Непрохане повернення	399
РОЗДІЛ 26. Завершальний штрих	408
РОЗДІЛ 27. Угода	424
РОЗДІЛ 28. Багряний терен	444
РОЗДІЛ 29. Чаша сну	456
РОЗДІЛ 30. Початок	471
РОЗДІЛ 31. Опісля	484
ГЛОСАРИЙ	485